

ביאורים בתורת רבינו

לקוטי שיחות
מכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
עם ביאור ופירוש

פרשת תזריע

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמזנים לבריאה

קובץ זה נדפס
לעילוי נשמת

הו"ח התמים

ר' יעקב

בן הרה"ח מאיר צבי ע"ה

סטמבלר

חסיד נאמן ומסור

לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

נלב"ע י"א ניסן ה'תש"ע

ת.נ.צ.ב.ה

קובץ זה נדפס ע"י ולזכות

הר"ר ירחמיאל מנחם מענדל

וזוגתו מרת רבקה פייגא

ילדיהם

חיה מושקא, אריה לייב שאול, יהודה

מאיר, שלום דובער, שניאור זלמן

גולדשמיד

להצלחה רבה ומופלגה

בטוב הנראה והנגלה

בכל אשר יפנו

בגשמיות וברוחניות

ולנחת רוח יהודי חסידותי

מתוך שמחה וטוב לבב

קובץ זה נדפס על-ידי ולזכות

ר' מרדכי

וזוגתו מרת חיה מושקא שיחיו

בן שבת

ולזכות

ליאור בת מרדכי,

יהושע בן אברהם שיחיו

יזכו להצלחה רבה ומופלגה בכל אשר

יפנו בגשמיות וברוחניות

ולזכות ר' דוד ציון בן יצחק

וזוגתו זהבה בת מרדכי שיחיו

לרפואה שלימה וקרובה

ולהצלחת בית הספר החדש 'מנחם

מענדל אקדמי'

סגל המורים והמורות וכל העוסקים

במלאכת הקודש

קובץ זה נדפס

על-ידי ולזכות

ר' יוסף יצחק

וזוגתו מרת נחמה שיחיו

ולזכות ילדיהם

הת' אריה זאב,

וחיה רישא שיחיו

לאורך ימים ושנים טובות

דרוקמן

טורונטו קנדה

פתח דבר

בשבח והודיה לה' יתברך, מוגשת בזה לפני ציבור הלומדים שיחה נוספת בסדרת 'ביאורים בתורת רבינו'.

שיחה זו נדפסה בלקוטי-שיחות חלק יב עמ' 70. כאן נוספו לה קיצורים וסיכומים, ונתבארו הענינים והמושגים המובאים בה.

הביאורים נלקטו ונכתבו על ידי הרה"ת ר' מנחם מענדל שיחי' אשכנזי.

*

תודתנו נתונה להרה"ת יואב שיחי' למברג על כתיבת הסיכומים ועריכת הביאורים.

כמו כן מודים אנו להנהלת קה"ת על נתינת רשות מיוחדת להדפסת השיחות.

*

שיחה מבוארת זו, מצטרפת לשיחות ומאמרים שיצאו לאור על ידינו בשנים קודמות, ובייחוד לסט הספרים "ביאורים במאמרי רבינו", שני כרכים, המאגד בתוכו שלושים ואחד מאמרים, מסודרים לפי מועדי השנה, ערוכים ומבוארים בצורה בהירה. את הספרים ניתן להשיג בקה"ת ובחנויות הספרים המובחרות.

לבקשת רבים, ניתן להוריד את הקונטרס, כמו גם הקונטרסים האחרים שנתבארו על ידינו, בכתובת: www.biurim.022.co.il.

*

כבר אמר דוד המלך, "שגיאות מי יבין" (תהלים יט, ג). יתכן כי נפלו אי-הבנות בעניינים המבוארים. על כן בקשתנו שטוחה בפני ציבור המעיינים לשלוח אלינו את הערותיהם ונתקנם בהזדמנות הראשונה אי"ה.

יהי רצון מהשי"ת כי העיסוק בדא"ח בכלל ובתורת רבינו במיוחד, יזרו את קיום הייעוד: "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיה יא, ט).

כ"ח ניסן ה'תש"פ

כתובת למשלוח הערות: ת.ד. 485 כפר חב"ד. או: mm.ashkenazi@gmail.com

הזכר בא לבסוף כו". עיין שם.

והנה כיון שפירוש הפילוסופים הובא על-ידי גדולי ישראל⁴ (שהובאו כמה פעמים בחסידות ו) אשר נתפשטו ברוב תפוצות ישראל⁵, ובפרט שאדמו"ר הזקן כאן גופא מביא פירושם (אף שמפרש אחר-כך באופן אחר), צריך לומר ש(גם לדעת אדמו"ר הזקן) יש מקום לפירוש זה במאמר רו"ל אשה מזרעת תחלה כו' (דאם לא כן לא הי' מביא פירושם כלל *) – אלא שהפירוש העיקרי ד"אשה מזרעת תחלה יולדת זכר" הוא "כפשוטו".

סיכום: ב' פירושים במאמר חו"ל "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר": א. פירוש הפילוסופים – כיון שטיפת הזכר באה באחרונה עילאה גבר. ב. פירוש אדמו"ר הזקן – כפשוטו, שמזרע האשה נולד הזכר. ויש לומר שגם לפירוש הפילוסופים יש מקום, אלא שפירוש אדמו"ר הזקן הוא העיקרי.

א. על הפסוק "אשה כי תזרע וילדה זכר" אמרו רו"ל¹ "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר איש מזרע תחלה יולדת נקבה", ומביא אדמו"ר הזקן² פירוש "הפילוסופים" על זה "לפי שאשה מזרעת תחלה הרי טיפת הזכר באה באחרונה ועילאה גבר מה-שאיין-כן אם האיש מזרע תחלה כו".

אמנם אדמו"ר הזקן כותב על פירוש זה ש"באמת הוא דוחק גדול בפירוש לשון אשה מזרעת תחלה דמשמע שממנה דוקא בא הזרעת הזכר ולא על-ידי שהזכר מזרע לבסוף כו'. ועוד דאמרו רו"ל סוף פרק ג דנדה גבי דינה כתיב³ בתו, בתו של יעקב וגבי השבטים כתיב³ בני לאה כי אשה מזרעת תחלה כו' אם כן משמע שמזרע האשה דוקא נולד הזכר (וכן הוא במדרש רבה תזרע סוף פרק י"ד הזכר מן האשה כו' עיין שם)". ולכן מפרש "כפשוטו שאשה כי תזרע תלד היא ממש על-ידי זה זכר ולא כפירוש הפילוסופים מחמת שזרע

1 נדה לא, סע"א. וש"נ.

2 לקוטי תורה ריש פרשתנו. אה"ת כאן (א: שיש עוד פירוש ע"ד חכ' הטבע (מעין פילוסופים) - הובא בבחי' כאן - וגם הוא מבואר ע"פ דא"ת. ב) ביאור מאמר רו"ל (נדה עא, א. תקו"ז תכ"א) דאשה מזרעת תחלה - הוא על-ידי שמשאה עצמו כו', עבודתו (עד שמקבל שכר על זה) ונאמר על זה לעשות בניו זכרים.

- ולכאורה זהו ענין חדש (שנולד זכר - בתור שכר).

3 בראשית מו, טו.

4 רבינו בחיי פרשתנו על הפסוק.

5 ראה "היום יום" ו' שבט בשם אדמו"ר הזקן. וכן הוא בס' שארית ישראל (להרה"צ כו' מוילדניק) דרוש לסוכות "בשם הריב"ש".

ביאורים בתורת רבינו

א "גם לדעת אדמו"ר הזקן יש מקום לפירוש זה"
"לכאורה היה אפשר לומר, דזה שמביא הפירוש הראשון הוא על דרך שאמרו "למה מזכירין דברי היחיד בין המרובים לבטלן" (עדות פ"א מ"ו). אבל, נוסף לזה שבדרושי חסידות (פנימיות התורה) אין זה רגיל כלל - הרי נקודת החילוק דשני הפירושים הוא, דלפירוש הפילוסופים, ענינו של הראשון הוא

בכדי לתת חיזוק בהבא אחריו, ולפירוש אדמו"ר הזקן המעלה הוא בהראשון עצמו. ונמצא, שממאמר זה גופא [שמסיק כפירוש השני שהמעלה היא בהראשון עצמו], מוכח, שהכוונה בזה שמביא פירוש הראשון (פירוש הפילוסופים) הוא לא בכדי (לבטלו ו) לחזק הפירוש שלאחריו, אלא מצד הענין והעילוי שבפירוש זה [הראשון] עצמו" (תורת מנחם סה"מ מלוקט ח"ג ע' קכב הערה 4).

והטעם לזה הוא, לפי שהאתערותא דלעילא הנמשכת מצד עצמה בלי אתערותא דלתתא הוא "רק מבחינת חיצוניות האור והחיות שמאיר אין-סוף ברוך-הוא"⁹, מה-שאיין-כן כאשר האתערותא דלתתא קדמה תחלה "אזי נמשך האתערותא דלעילא מבחינה ומדריגה גבוה, מפנימית האור והחיות שמאיר אין-סוף ברוך-הוא בכנסת ישראל, ועל-ידי זה יולדת זכר שיערה עליו רוח ממרום להיות האהבה בבחינת אהבה רבה כו".

ולכאורה: מכיון שהולדת האהבה שבבחינת "זכר" באה בפועל מן האתערותא דלעילא, וקדימת האתערותא דלתתא היא רק בכדי שתומשך אתערותא דלעילא זו מבחינת פנימיות האור, הרי נמצא לכאורה שהולדת הזכר באה לא מזרע האשה (כנסת ישראל), כי אם מזרע האיש (אתערותא דלעילא שמהקב"ה), כשיטת הפילוסופים, ואיך זה מתאים עם פירוש אדמו"ר הזקן דהולדת הזכר היא מזרע האשה עצמה?

והנה בפשטות יש לחלק דלפירוש

מהלך השיחה: להלן יבאר ענין "יולדת זכר" ברוחניות, דהוא מתאים לפירוש הפילוסופים דווקא (סעיף ב). לאחר מכן יביא פירוש נוסף ב"יולדת זכר" ברוחניות (סעיף ג), ויבאר דפירוש זה עולה בקנה אחד עם פירוש אדמו"ר הזקן. ולמעשה שני הביאורים הללו (של אדמו"ר הזקן והפילוסופים) הם שני שלבים בעבודת ה' (סעיפים ד-ח).

ב. ויובן זה בהקדים: זה ד"אשה מזרעת תחלה יולדת זכר" כו' משתלשל הוא (כמו כל עניני עולם-הזה) מענינו ברוחניות: "איש ואשה" זהו, כביכול, הקב"ה וכנסת ישראל, וכאשר האשה מזרעת תחלה, היינו שבתחלה קדמה אתערותא דלתתא מלמטה למעלה ואחר-כך נמשכת אתערותא דלעילא, אזי "יולדת זכר", היינו אהבה רבה בחינת מי לי בשמים ועמן לא חפצתי⁶ (מה-שאיין-כן כאשר איש מזריע תחלה, היינו כשההתעוררות בנשמות ישראל נמשכת מבחינת אתערותא דלעילא בלי קדימת אתערותא דלתתא, אזי "יולדת נקבה", שהוא "קטנות האהבה – אהבה זוטא", ד"נשים" דעתן קלה"⁸)⁷.

9 לקוטי תורה פרשתנו ד"ה שוש תשיש. שה"ש ד"ה להבין ענין הטעם (כב, ביג). שרש מצות התפלה פ"מ (דרמ"צ קלז, ב ואילך).
10 לקוטי תורה פרשתנו שם (כ, ב).

6 תהלים עג, כה.
7 קדושין פ, ב (בנוגע לפס"ד). וש"נ.
8 כ"ה בכ"מ*. ולכאורה כצ"ל, שהרי "דעתן" לי יחיד. אבל בכ"מ הגירסא "קלות".
(* וראה בד"ה שברש"י קדושין שם (שלא שלטו בזה כ"כ ידים). וק"ל.

ביאורים בתורת רבינו

ואילו אהבה זוטא היינו שרוצה בזיו כדי שישאר במציאותו ותהיה לו השגה ותענוג באלוקות, ונקראת "בשם נקבה שדעתה קלה, שעושה את הטפל עיקר בשביל הלגרמיה שלו".

ב "אהבה רבה .. אהבה זוטא" בלקוטי תורה תזריע (א, ב) מבאר שאהבה רבה היינו שרוצה בעצמות אור אין-סוף ולא בזיו, ואף שעל-ידי זה יתבטל מציאותו, ו"נקראת דכר שהוא דעת חזק, שבוחר העיקר ולא הטפל",

"אהבה רבה". וקשה, שלפי זה זרע האשה (אתערותא דלתתא) הוא רק סיבה, אך הולדת הזכר באה מזרע האיש (אתערותא דלעילא), כפירוש הפילוסופים, ולא כפירוש אדמו"ר הזקן הנ"ל.

ג. והנה דוגמת הפירוש שבלקוטי תורה [אשר הולדת הזכר היא מהגילוי שלמעלה אלא שגילוי זה בא בסיבת קדימת האתערותא דלתתא] מפרש לכאורה גם באור החיים הקדוש¹¹ על הפסוק וזה לשונו: "כנסת ישראל . . . נקראת אשה . . . אשה כי תזריע פירוש הזרעת מצות ומעשים טובים . . . וילדה זכר . . . היא בחינה העליונה מבחינת הנקבה . . . והודיע הכתוב כי אם כנסת ישראל תזריע ודאי שתוליד הדרגות עליונות והוא מאמר רז"ל עוצם הפלגת הפלאות אשר יפליא ד' בביאת הגואל . . . ויכוין להבדיל בין הגאולה העתידה לגאולה שעברה של מצרים שהיו ישראל ערום ועריה . . . ואותה גאולה . . . לא עמד כי נחרב הבית וגלו . . . ואין טובה זו בבחינת זכר אבל הגאולה העתידה לצד שעל כל פנים תהיה באמצעות זכות ישראל . . . תהיה הגאולה בבחינת זכר¹² ועמדה לנצח". והרי הגאולה העתידה תהיה מהקב"ה, ורק שתבוא בסיבת ו"באמצעות זכות ישראל" – דוגמת הפירוש שבלקוטי תורה.

הפילוסופים אין הולדת הזכר שייכת להאשה, אלא להאיש ד"עילאה גבר", מה-שאין-כן לפי הביאור בעבודת ה', הרי הולדת הזכר שהיא בחינת אהבה רבה הבאה מלמעלה, באה מצד אתערותא דלתתא שהיא היא המעוררת שיומשך מבחינת פנימיות האור, ועל-ידי זה נולד בחינת אהבה רבה כנ"ל.

אמנם אין זה מספיק¹¹, שהרי סוף סוף הולדת ה"זכר" אינה מצד האשה (אתערותא דלתתא) עצמה אלא מהאיש (אתערותא דלעילא), כי האתערותא דלתתא היא רק סיבה בלבד שתהיה האתערותא דלעילא מבחינת פנימיות האור. אבל ההולדה היא מהאתערותא דלעילא, וכלשון הלקוטי תורה שם "ועל-ידי זה יולדת זכר שיערה עליו רוח ממרום כו" כנ"ל. והרי מדייק אדמו"ר הזקן כמה פעמים¹² בפירוש (הפשוט ד) אמרו רז"ל ש"מזרע האשה דוקא נולד הזכר" וכלשון המדרש "הזכר מן האשה", וכפי שמסיים דלפי פירושו "לשון הפסוק ניחא כפשוטו שאשה כי תזריע תלד היא על-ידי זה ממש זכר".

סיכום: מבואר בלקוטי תורה ש"אשה מזרעת תחלה" ברוחניות, היא הקדמת אתערותא דלתתא לאתערותא דלעילא, דאזי האתערותא דלעילא היא ממדרגה גבוהה, וע"י כך "יולדת זכר" – הוא בחינת

יולדת זכר שהוא מחסד" מוכן כמ"ש בפנים.

12 בתחלת הפרשה.

13 הובא ונתבאר באוה"ת פרשתנו (ח"ב) ע' תצא ואילך. (ח"ג) ע' תתט ואילך.

14 ראה גם אוה"ת שם (ח"א) ע' ע, ש"יולדת זכר קאי על משיח".

11 ראה אוה"ת פרשתנו (ח"ג) ע' תתיג: כשהנוקבא מזרעת תחלה נמשך יותר הטיפה מעצמיות המוחין מכשאישי מזריע תחלה. ולפ"ז אולי הי' מקום לומר ש"אשה מזרעת תחלה" הוא רק סיבה ל"יולדת זכר", אבל מהמבואר בלקוטי תורה פרשתנו (ט, ד) "שהרי השפעתה (של האשה) הוא מבחינת חסד דוקא, לכן

ובהמשך הענין שם מבואר שיש בחינה ג' באתערותא דלעילא והוא גם כן האתערותא דלעילא שלמעלה מאתערותא דלתתא דהיינו שאין אתערותא דלתתא מגעת שם כלל. . אלא שאף-על-פי-כן אינה שורה ומתגלה אלא כשיש שלימות במעשה התחתונים שכבר נשפע עליהם אתערותא דלעילא שלפי ערך אתערותא דלתתא אזי שורה ומתגלה גם כן האתערותא דלעילא שלמעלה מעלה מערך האתערותא דלתתא כלל".

ומסיים שם¹⁶ שג' בחינות אלו הן "קרוב" לענין ג' הזמנים דפסח ספירת העומר ושבעות, ד"פסח הי"ה בחינת דילוג וגילוי אתערותא דלעילא מעצמו. . ספירת העומר הוא המשכת אתערותא דלעילא על-ידי אתערותא דלתתא דזיכוך נפש הבהמית. . ואחר-כך ביום החמישים הוא גילוי שער הנ' שלמעלה מאתערותא דלתתא, וזהו ביום השלישי בהיות הבקר. . שזהו ענין ביום השלישי יקימנו".

הרי מובן דהפירוש שבאור החיים והפירוש שבלקוטי תורה הם פירושים

אמנם באמת ב' פירושים אלו שבאור החיים ושבלקוטי תורה הם ביאורים שונים. דהנה איתא בלקוטי תורה¹⁵, שבחינת האתערותא דלעילא הבאה על-ידי אתערותא דלתתא, עם היותה נעלית מבחינת האתערותא דלעילא הבאה מצד עצמה (שהאתערותא דלעילא שמצד עצמה היא מבחינת חיצוניות האור והבאה על-ידי אתערותא דלתתא היא מבחינת פנימיות האור, כנ"ל), בכל זאת יש מעלה גם בהאתערותא דלעילא שמצד עצמה על האתערותא דלעילא הבאה על-ידי אתערותא דלתתא, שהבאה מלמעלה מצד עצמה היא נמשכת מבחינה נעלית יותר, מבחינה כזו שאין אתערותא דלתתא מגעת שם, מה- שאין-כן האתערותא דלעילא הנמשכת על-ידי קדימת האתערותא דלתתא, היא רק מבחינה כזו שהאתערותא דלתתא מגעת שם [אלא שיש בה מעלה, כי בבחינה זו עצמה היא מבחינת פנימיות כנ"ל, ולכן דוקא מצד זה יולדת זכר כנ"ל, מה- שאין-כן אתערותא דלעילא הא' אף שהיא מבחינה עליונה יותר, היא מבחינת חיצוניות י].

16 כד, ג.

15 שה"ש כג, ד ואילך. וראה לקוטי לוי"צ למאמר רז"ל ס"ע קח ואילך.

ביאורים בתורת רבינו

היא ללא הגבלה. אך מצד שני המקבל מקבל רק מהכוחות המשפיעים בפועל, כמו דיבור או מעשה, ולא מה'לב' והחשק של המשפיע.

אך אתערותא דלעילא הנמשכת על-ידי קדימת אתערותא דלתתא, באה מתוך כוונה וחשק לתת לתחתון, מפני שהתחתון עצמו ראוי. כך שמצד אחד זו דרגה נפשית מצומצמת, בה יש תפיסת מקום לדבר שחוץ לנפש. אך מאידך, החשק של המשפיע מופנה למקבל עצמו.

ג "אף שהיא מבחינה עליונה יותר, היא מבחינת חיצוניות"

למשל, איש החסד משפיע מפני שטבע נפשו בתנועה של התפשטות להשפיע. המטרה והחשק שלו הם ההשפעה וההתפשטות שלו, ואילו המקבל הוא רק אמצעי להתפשטות זו.

מצד אחד זו דרגה נפשית גבוהה, שכן הנפש נשארת בדרגתה כפי שהיא לעצמה ואינה מצטמצמת להיות בערך לתחתון, ולכן ההשפעה

ידי שה"אשה מזרעת תחלה": אם קאי על בחינה השייכת לנבראים, הגילוי הנמשך במ"ט ימי ספירה שהם מ"ט שערי בינה; או דקאי על בחינה שלמעלה משייכות לעולמות, גילוי שער הנו"ן שיתגלה בחג השבועות ובעיקר לעתיד-לבוא.

ויש לומר שב' ענינים אלו שייכים זה לזה: להביאור שהאתערותא דלתתא היא רק סיבה – עליוי בחינת ה"זכר" הוא רק מה שהוא מבחינת פנימיות, אבל יש לה ערך ושייכות לנבראים; אמנם כאשר כנסת ישראל מתעלית למדריגה נעלית יותר, עד אשר ההולדה היא מזרע האשה – אזי "נולדת" מזה בחינה נעלית יותר, הפנימיות דבחינה שלמעלה משייכות לנבראים, וכדלקמן.

סיכום: יש לומר ששני הפירושים ב"האשה מזרעת תחלה" (הנ"ל סעיפים א-ב), שייכים לשני הפירושים ב"יולדת זכר" (הנ"ל סעיף ג), דלפירוש ש"אשה מזרעת תחלה" (אתערותא דלתתא) הוא רק **סיבה**, יש ל"יולדת זכר" (אתערותא דלעילא) ערך ושייכות לנבראים, ואילו לפירוש שההולדה באה מזרע האשה עצמו, "נולדת" מזה בחינה נעלית שלמעלה משייכות לנבראים.

ה. ויובן כל זה בהקדים המעלה שבענין העבודה ("אשה מזרעת תחלה"), שא' הביאורים בזה הוא¹⁹ לפי שעל-ידי העבודה דוקא נשלמת הכוונה ד"נתאוהו הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים"²⁰.

שונים. לפי המבואר בלקוטי תורה – "יולדת זכר" היא בחינת אתערותא דלעילא הבאה על-ידי אתערותא דלתתא הנמשכת בספירת העומר; ואילו לפירוש האור החיים ש"יולדת זכר" קאי על הגאולה העתידה – הבחינה ד"זכר", שייכת לאתערותא דלעילא הג'¹⁷ בחינת "ביום השלישי" [בחג השבועות¹⁸ ובעיקר לעתיד].

סיכום: באור החיים מובא פירוש נוסף, ש"יולדת זכר" ברוחניות היא הגאולה העתידה שבאה לאחרי קדימת עבודת ישראל. והיינו שלפי הלקוטי תורה האתערותא דלעילא היא מבחינה כזו שהאתערותא דלתתא מגעת לשם, משא"כ לפירוש האור החיים מדובר באתערותא דלעילא שלמעלה מערך האתערותא דלתתא, אלא שהיא שורה רק כשיש שלימות במעשה התחתונים (לאחר שכבר נשפעת עליהם אתערותא דלעילא שלפי ערך אתערותא דלתתא).

ד. העולה מכל הנ"ל, שבמאמר רז"ל "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר" מצינו שני פירושים. ובשניהם, ביאורים סותרים לכאורה:

(א) במה ש"האשה מזרעת תחלה" (שאז יולדת זכר): אם ההולדה באה מזרע האשה, או מזרע האשה (אתערותא דלתתא) היא רק סיבה אשר האתערותא דלעילא תהיה מבחינה נעלית יותר.

(ב) בהבחינה ד"זכר" הנולד על-

קאי על הגילוי דחגה"ש.

19 ראה ד"ה תקעו תרס"ז (בהמשך תרס"ו).

20 תנחומא נשא טז.

17 ראה אוה"ת שם (ע' ע. תצה. ס"ע תתט) ש"יולדת זכר" (לפי פירוש זה) הוא המשכה מבחינת פנימיות עתיק.

18 ראה גם אוה"ת פרשתנו (ע' עב) ש"יולדת זכר"

שמלמעלה הרי אז, התחתונים עצמם, מצד ענינם הם, לא נעשו דירה לו יתברך. ומאחר שה"דירה בתחתונים" צריכה ליעשות על-ידי עבודה דוקא, מוכרח לומר, שגם גילויים הכי נעלים, גם בחינת האור שלמעלה משייכות לנבראים, שאין בכח האתערותא דלתתא להגיע לשם, נמשכות הן על-

ופירוש הדבר: הכוונה ב"דירה בתחתונים" היא²¹ ש"התחתונים" מצד ענינם הם יהיו דירה לו יתברך +²², ולכן צריך שה"דירה" תיעשה על-ידי העבודה הנשמות ישראל המלובשות בגופים, כי דוקא אז נעשים ה"תחתונים" דירה לו יתברך. מה-שאין-כן אם ה"דירה" הייתה נעשית מצד הגילוי

הנבראים גופא, הרי אז - אף שהענין דאחדותו ית' נרגש בהנבראים, מ"מ, מכיון שהרגש זה אינו מצד הנבראים, הרי ענין הנבראים גופא הוא כעין סתירה לאחדותו ית'. מה-שאין-כן כשהביטול הוא מצד הנבראים גופא - בזה דוקא מתבטאת אמיתית ה' הענין דאחדותו ית' (ראה לקו"ש ח"ד ע' 1335 (ובהערה)). וראה גם לקמן הערה 25. וראה לקמן הערה 30).

21 ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 63 ס"ד בפירוש הכתוב "וראו כל בשר גו' כי פי הוי' דיבר", ש"וראו כל בשר" יהי' לא (רק) מצד הגילוי דבחינת "פי הוי'" כ"א מצד הבשר גופא.

22 ועל-ידי זה דוקא מתבטאת אמיתית הענין דאחדותו ית'. כי כל זמן שביטול הנבראים לאלקות הוא מצד שנרגש בהם אחדותו של הקב"ה ולא מצד

ביאורים בתורת רבינו

אינו שייך ל"מטה" (מציאות העולם), אי אפשר ששכל האדם (מציאות) יבין זאת.

נמצא שהשגה באה (א) מצד עבודתו. (ב) מצד ענינו (שכלו), נרגשת בפנימיותו ומתאחדת עמו. ואילו אמונה (א) באה מלמעלה. (ב) אינה מצד ענינו (שכלו).

בשעת מתן תורה היה גילוי מלמעלה, והעולם נתבטל ממצאיאיתו ("צפור לא צווח כו' העולם שותק"). ועל דרך זה בנוגע לישראל, ש"על כל דיבור ודיבור פרחו נשמתם". משא"כ לאחר מתן תורה הדירה נעשית מצד עבודתם ובכוחותיהם של התחתונים. וראה במילואים.

ה בהערת רבינו 22 "אחדותו של הקב"ה .. אמיתית הענין דאחדותו ית'"

שכן "יחוד הבא על-ידי העבודה שמלמטה, עם היות שאינו שולל את מציאות הנבראים .. בו דוקא מתבטא אמיתית ענין אחדותו יתברך, שגם כשישנו למציאות, מכל מקום מיוחד הוא עמו יתברך בתכלית היחוד" (לקו"ש ח"ד המצויין בהערת רבינו).

והיינו, שהחילוק בין שתי הבחינות שבפנים הוא לא רק מי פעל וגרם לכך שהאחדות תורגש באדם (הקב"ה או האדם עצמו), אלא גם בסוג

ד "מצד ענינם הם יהיו דירה לו יתברך .. משא"כ אם ה"דירה" הייתה נעשית מצד הגילוי שמלמעלה הרי אז, התחתונים עצמם, מצד ענינם הם, לא נעשו דירה לו ית' כלומר, כאשר הדירה נעשית מצד הגילוי מלמעלה, אף שהגילוי מלמעלה מורגש בנבראים, מכל מקום "התחתונים עצמם, מצד ענינם הם, לא נעשו דירה".

החילוק בין ב' האופנים "מצד ענינם הם" ושלא מצד ענינם הם, יובן מהחילוק שבין השגה לבין ראייה (ואמונה). דהנה, השגה באה מצד השכל, דהיינו שהאדם באמצעות כלי שכלו מבין ומשיג את הדבר. ואילו ראייה היא מצד הדבר הנראה, ולכן היא אינה תלויה בהבנת האדם. יתכן שעפ"י שכלו הדבר יהיה אפילו מופרך, ואף על פי כן לא יהיה לו ספק בקיום הדבר, משום שהדבר גלוי ונראה. ועל דרך זה אמונה, שהיא נובעת מהאור האלוקי המאיר ומתגלה לאדם.

כאשר הגילוי הוא מלמעלה, ההרגש של האדם יהיה (בעיקר) באופן דאמונה, אבל לא יבין זה בשכלו. דמכיון שענין וגדר הבנת השכל הוא שהשכל שלו (מציאות) מבין את הענין - הרי כאשר הגילוי של הענין הוא רק מצד מעלה, אבל

וכן מוכח גם מהמבואר בתניא²⁶ שהגילויים דלעתיד תלויים "במעשינו ועבודתינו כו' כי הגורם שכר המצוה היא המצוה בעצמה כי בעשייתה ממשיך כו'". ומכיון שהגילויים דלעתיד הם הבחינה ד"ביום השלישי יקימנו", הרי מובן, שגם המשכת וגילוי בחינה זו נעשה על-ידי עבודה.

ולכאורה אינו מובן: איך זה מתאים עם המוכב לעיל מלקוטי תורה שעל-ידי העבודה נמשך רק מבחינה שאתערותא דלתתא לשם, ואילו בחינה העליונה יותר נמשכה בדרך מתנה מלמעלה?

ענין התחתינים גופא] - הם תלויים זב"ז, כי כל בחינה גילוי מכיון שהוא מוגדר בגדר "אור", הרי מציאות ה"תחתונים" [שבהם "חשך כפול ומכופל" (תניא פל"ו)] היא הפכו. ובכדי שגם התחתינים יהיו דירה לו ית', הוא דוקא על-ידי זה שהם נעשים דירה לעצמותו ית', שהוא כל יכול ונושא הפכים י (ראה לקו"ש שבהערה 22).

26 רפלי"ז.

ידי עבודה²³. שהרי ידוע²⁴ שפירוש דירה לו יתברך היא דירה לעצמותו²⁵. ואם נאמר שהנמשך על-ידי העבודה היא רק בחינה שאתערותא דלתתא מגעת לשם, ואילו המשכת הבחינה שלמעלה מזה היא רק בדרך מתנה - יצא מזה, שכל ענין העבודה הוא רק הכנה וסיבה לה"דירה", ואילו הדירה עצמה נעשית על-ידי הגילוי מלמעלה. ומכיון שהדירה צריכה להיעשות על-ידי עבודה - מוכרח, שהעבודה גם ממשכת הענינים שאתערותא דלתתא אין בכוחה להגיע לשם, עד להמשכת העצמות.

23 ראה גם לקו"ש ח"ד פ' תבא, שבאם הבחינה שלמעלה משייכות לנבראים (שהיא העיקר) לא הייתה נמשכת על-ידי עבודה - הרי זה "נהמא דכסופא".

24 המשך תרס"ו בתחלתו (ס"ע ג). ד"ה תקעו שם קרוב לסופו (ס"ע שנה). ובכ"מ.

25 ושני ענינים אלו - "דירה" [היינו לעצמותו], ו"בתחתינים" [היינו שהתחתינים יהיו דירה לו ית' מצד

ביאורים בתורת רבינו

הנפקא מינה בפועל בין ב' בחינות אלו, האם יתכן שהשכל שהוא מציאות שנבדלת (כביכול) מאלקות (ראה במילואים), יבין ויונח אצלו שאין עוד מלבדו. מצד בחינה הא', מכיון שהשכל הוא מציאות, הרי אי אפשר שיבין ויונח אצלו שאין עוד מלבדו, היפך מציאותו. מצד בחינה הב' מכיון שה"מטה" (מצד ענינו) אינו נפרד מאחדותו ית' כדלקמן, לכן, גם שכל אנושי יכול להבין ולהשיג (ועד שיהיה מונח אצלו) שאין עוד מלבדו. וזו הסיבה העמוקה למבואר בפנים השיחה, שאחדות הא' באה מלמעלה, משא"כ אחדות הב' באה מצד עבודת הנברא.

ו בהערת רבינו 25 "גדר אור .. נושא הפכים"

גדר אור הוא גילוי, ובעניינינו האחדות

האחדות המורגשת. האם זו "אחדותו של הקב"ה", או שהיא אחדות הבאה מהנבראים.

ההבדל ביניהם:

א. אחדותו של הקב"ה שאין מציאות חוץ ממנו, נובעת מהיותו 'בלי גבול' הנמצא בכל, כך שהעולם הוא רק אמצעי עבור התפשטותו ללא כל מציאות אישית. בדוגמת מקום שהיה מתהווה מהשמש כדי שיהיה לה היכן להתפשט. ברם סוף-סוף לגבי בחינה זו, עצם המושג נבראים (לו יצויר שהיו קיימים כמציאות בפני עצמם) הם היפך ממנו וסותרים לאחדות ה'.

ב. "אמיתית אחדותו ית'" היא שאין מושג שסותר אליו, אפילו ה'יש', כדלקמן בהערת רבינו 25 שהוא ית' 'בלי גדר'. זו אחדות הבאה מצד המטה - מצד היש.

ו. והביאור בזה:

עולם-הזה התחונן הוא "מלא קליפות וסטרא אחרא שהן נגד ה' ממש"²⁷. שמזה מובן, שעשיית ה"דירה בתחתונים" היא [לא רק גילוי ההעלם שבעולם-הזה, היינו שנאמר כי על-ידי העבודה דתורה ומצוות מגלים את הטוב שבעולם-הזה ועל-ידי זה הוא נעשה דירה לו יתברך – שהרי אין זה

סיכום: מעלת עבודת האדם היא שעל ידה נשלמת הכוונה של "דירה בתחתונים" – ש"התחתונים" מצד **ענינם** הם יהיו דירה לעצמות. נמצא שהעבודה **ממשיכה** את העצמות. ואם כן צריך להבין המבואר בלקוטי תורה שע"י העבודה נמשך רק מבחינה שאתערותא דלתתא מגעת לשם, ואילו בחינה העליונה יותר נמשכת רק בדרך מתנה מלמעלה.

28 ראה בכ"ז בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 22 ואילך ובהנסמן שם.

27 תניא פל"ו.

ביאורים בתורת רבינו

שאמונתו חזקה דיה, ישנה אצלו אפשרות לחקירה שאמיתית מציאותה היא האמונה.

וכמו כן, דוקא לגבי עצמותו ית' שאינה מוגדרת (גם לא בגדר אור) אין שייך הפכו, ואדרבה, אמיתית עניינו של חושך העולם, היא אמיתית מציאותו ית'. ובעניינו (בהמשך למשל מאמונה ושכל שהובא בביאורים הקודמים), אמיתית מציאותו של השכל, היא הכוונה שבשבילה נברא – שאפילו השכל (וכפי שהמציאות שלו היא בתקפה, שאינו מושפע מאמונה) ישיג אחדות השם. וזוהי הסיבה לתוקף המציאות שלו.

ועפ"ז מובן מדוע ב' העניינים הנ"ל א. דירה לעצמותו, ב. מצד עניינו העולם, תלויים זה בזה. כי דוקא מצד עצמותו ית', העולם יכול להיות דירה מצד עניינו. וראה לקמן הערת רבינו 30 ובביאור י'.

[בענין הקשר בין בחינת 'בלי גדר' לכך שהוא ית' אמיתית המציאות של כל הנמצאים' ראה ספר הדרנים על הרמב"ם ע' תכו, ובהמשך הענין שם (ע' תלג)].

דוגמה נוספת לכך שהחושך מאיר מצד עצמו היא מעניין ה'תשובה', ראה במילואים.

האלוקית מאירה בגלוי, ושוללת כל מציאות שהינה היפך אלוקות בגלוי. מה-שאין-כן עצמותו ית' - נושאת הפכים, וגם החושך מיוחד עמו.

ואולי אפשר לומר דוגמא לזה בהמשך למשל שהובא לעיל (ביאור ד) מאמונה ושכל:

ישנו ציווי של "וידעת היום והשבות אל לבבך, כי ה' הוא האלוקים גו'", להתבונן בשכל כדי להבין את הענין שמאמין בו, ולהביא האמונה בפנימיותו. והנה, אדם שאמונתו באלוקות אינה חזקה דיה, אין לו אפשרות לחקירה שכלית אמיתית, אך אדם שאמונתו באלוקות חזקה ביכלתו לקיים הציווי באופן מושלם. ומבואר (תורת מנחם סה"מ מלוקט ח"ד ע' קנו) דכאשר ההתבוננות וההשגה הן בכדי שגם השכל שלו יהי כפי האמת, הוא משתדל (שהשכל לא יהי מושפע מהאמונה, כ"א) שההתבוננות והשקו"ט שלו יהיו ע"פ אמיתית השכל, בכדי שגם השכל כמו שהוא במציאותו יהי כפי האמונה. ועוד מבואר (שם הערה 35), דמכיון דזה שהשכל נשאר במציאותו (ואינו מתבטל לגבי האמונה) הוא שבביל האמונה, בכדי שגם השכל כמו שהוא **במציאותו** יהי כפי האמונה – הרי נמצא, שענינה (הפנימי) של **המציאות** דשכל הוא ביטול. נמצא מזה, שרק מי

לעשות מה"יש" "אין"].

ועל-פי זה מובן מה שהעבודה דנשמות ישראל פועלת המשכת העצמות – אף שעבודת הנבראים מגעת רק עד בחינת שרש הנבראים – כי היות שבישראל ישנו כח העצמות, המתבטא בזה שבכוחם להפוך את עולם-הזה ה"מלא קליפות וסטרא אחרא" לקדושה, "התחדשות", לכן על-ידי עבודה זו מתגלה כח העצמות שבהם, ומצד גילוי כח זה נעשית על ידם המשכת העצמות.³¹

ודרגת העולמות שייך לזה, כי אם לפי שעצמותו ית' הוא כל יכול וגם הפכים, שלכן: ענין האחדות כמו שהוא מצד עצמותו ית' הוא, שגם מציאות היש דעולמות [שמצד ענין ה"גדרים" (דבחינת הגילויים) הוא מציאות הפכית מאלקנות] הוא מיוחד עמו ית'.

(* אלא שגילוי) כח העצמות שבעולם אינו ככח העצמות שבישראל (שלכן גם לע"ל כשתושלם הכוונה ד"דירה בתחתונים" יהיו ישראל מובדלים מן (אומות) העולם, וכמ"ש ועמדו זרים גו'. וראה תניא ספ"ל¹⁰. אוה"ת סוכות ע' א'תשסו. המשך תרס"ו ריש ע' ט), כי זה מה שהמציאות דעולמות הוא העצמות - הכוונה בזה היא, שהעצמות "הוא המהוה אותם... יא ומבלעדו אין שום מציאות כלל וכלל" (ד"ה ולקחתם שם), מה-שאינו-כן בישראל - מציאותם גופא הוא, כביכול, העצמות יב'. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 177 ואילך.

31 ראה גם ד"ה תקעו שם (ע' שנה): שהנשמות מושרשות בבחינת עצמות אור אין-סוף כו' ומשם נמשך

מספיק כלל, כיון שעולם-הזה הוא מלא (היינו שהוא "כלי" ל)קליפות כנ"ל, כי אם] בדרך התחדשות: בעולם-הזה²⁸.

ומכיון שכח ההתחדשות הוא בעצמותו ית'^{28*}, על דרך וכמו שהוא לבדו בכחו ויכלתו לחדש יש מאין²⁹ – מובן, דזה שישראל עושים דירה בתחתונים (בדרך התחדשות), הוא לפי שישראל וקודשא-בריך-הוא כולא חד. ולכן יש בהם כח העצמות³⁰ יי [אלא שכח זה כפי שהוא נמשך בנשמות, הוא (בעיקר) לא לחדש יש מאין, אלא

28 *עדמש"נ: אין כל חדש תחת השמש (קהלת א, ט). וראה אוה"ת בראשית ע' 20, תת"רס. ובכ"מ.

29 אגה"ק סימן כ (קל, ב) והטעם על זה מפני ש"אינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו ולכן הוא לבדו כו'" - והרי כל חידוש אמתי - אין לו עילה כו'.

30 ועד"ז הוא גם בנוגע להעולם י, שבכדי שהעולם [מצד ענינו גופא] יעשה דירה לו ית', הוא על-ידי שמתגלה כח העצמות שבו, מה שאמיתית מציאותו של יש הנברא הוא יש האמיתי - ראה ביאורה"ז בשלח ד"ה כגונא דלעילא קרוב לסופו (מג, ג ואילך). ובכ"מ. ובד"ה ולקחתם לכם תרס"א שאמיתית "מציאות היש דעולמות ונבראים הוא בחינת העצמות דאין-סוף ממש".

ומ"מ, על-ידי זה שהעולם נעשה דירה לו ית' מתבטאה אחדותו ית' הבלתי מוגבלת ט (ראה לעיל הערה 22) - כי זה גופא ש"מציאות היש דעולמות ונבראים הוא בחינת העצמות" הוא נלא לפי שענין

ביאורים בתורת רבינו

ז "לא רק .. מגלים את הטוב שבעולם-הזה .. כי אם בדרך התחדשות"

זיכון עולם הזה נפעל הן על-ידי גילוי הטוב הנעלם שבו, והן בדרך התחדשות, שכן העולם מורכב משניים:

א. 'התוכן' שבעולם הנתפס עם השכל, אשר ממנו ניתן להוכיח על אלוקות. אלא שמזה גופא שצריך להתבונן כדי להוכיח זאת, מובן שחלק התוכן הוא הפנימיות של העולם.

ב. החיצוניות של העולם הנראית ב'מבט

הראשון, אשר כלל אינה מגלה שיש לה מקור. והיא כלי לקליפות כדלקמן. והיא ענינו של העולם. לכן, דירה בתחתונים שהיא נעשית כנ"ל 'מצד ענינו' של העולם, היא התחדשות (ראה גם שיחת ש"פ מקץ תשמ"ז ובהערה 53).

ח בהערת רבינו 30 - 'ועל דרך זה הוא גם בנוגע להעולם'

בהערה יבהיר רבינו שלמרות האמור בפנים שהעולם נעשה דירה בדרך 'התחדשות', בכל זאת הדירה נעשית 'מצד ענינו' של העולם, כי 'מתגלה' כח העצמות שבו.

המהווה אותם כל רגע ורגע. ובדוגמת זריקת אבן מלמטה למעלה, שתעופת האבן אינה הכח הזורק, אלא הכוח הזורק הוא רוחני וכלל לא ניתן לראותו. השייכות של התעופה לכח היא בכך שבגלל הכח היא נמצאת וקיימת, ולא לעניינה ולתוכן של התעופה. וגם בזה הכוונה, שתעופה עצמאית מעולם לא נוצרה, אלא יש כאן כח שזורק אבן. ז"א התעופה איננה כח, הכח הוא התעופה.

וכמו כן, מה שנאמר ש"אמיתית מציאותו של יש הנברא הוא יש האמיתי", פירושו שמטרת מציאות היש היא בשביל גילוי אמיתית מציאותו ית' (על-ידי גילוי הכוונה שבשבילה הוא נברא), אך לא שהוא עצמו אלוקות. ועל דרך המשל שהובא לעיל מאדם המתבונן כדי להוריד את האמונה לכלי שכלו, שמטרת ההתבוננות היא אמנם האמונה, אך בוודאי שההתבוננות ענינה שכל ולא אמונה.

יב שוה"ג להערה 30 - "משא"כ בישראל - מציאותם גופא הוא, כביכול העצמות" שכן בישראל אלוקות נעשית מהותם ("אלוקות נעשה נברא"). ובדוגמת אב וכן, שכח ההולדה אינו כח ליצור דבר אחר בדוגמת כח ליצור כלי, אלא הוא כח להמשיך את מהותו של האב הלאה. ובמילא הבן הוא לא דבר אחר אלא הוא התפשטות של האב. דבר הבא לידי ביטוי גם ברגשות שלהם, הן ברגש האב כלפי הבן, שרואה בבן את ההמשך שלו והן באהבה העצמית של הבן אל האב. וכך הוא בישראל, וכפי שמתבטא באמונה ובמסירות נפש שישנן בכל אחד ואחד מישראל. וראה עוד במילואים.

יג "מצד גילוי כח זה נעשית על-ידם המשכת העצמות"

ההבדל בין כח העצמות להמשכת העצמות, שכח העצמות הוא "אלוקות שנעשה נברא" והוא חלק מהבריאה. ולכן המשכה על-ידי כח העצמות נקראת המשכה מצד התחתונים.

בדוגמת אב וכן, שכח ההולדה הוא לא כח לברוא דבר אחר אלא הוא כח שהאב יתפשט, ובמילא הבן הוא לא דבר אחר אלא הוא התפשטות

הביאור בזה, בריאת העולם (מלשון העלם והסתר) היתה באופן שהנבראים (בהרגשתם) הם מציאות לעצמם (ואין כל אפשרות שיורגש בהם מצד עצמם שאמיתית מציאותם היא הכוונה שבשבילה נבראו). לכן טרם העבודה מציאות העולם היא היפך היחוד, ומצד זה הוא התחדשות. אמנם, לאחר העבודה שנעשית בכוח העצמות הבלתי מוגדר, נרגש בכל דבר שאמיתית המציאות שלו היא הכוונה שבשבילה נברא כנ"ל באריכות, ומצד זה הוא גילוי (כך מפורש בד"ה זה היום תשמ"ב הערה 23, ובד"ה ביום השמיני תש"מ הערה 67, ביום השמיני תשמ"א הערה 51).

ט בהערת רבינו 30 "בלתי מוגבלת" הלשון כאן היא "אחדותו ית' הבלתי מוגבלת". אבל מהלשון בהמשך ההערה (וכן בהערה 25) "כל יכול וגם הפכים", מובן שהכוונה היא ל"בלתי מוגדרת", שגם ענין זה נכלל (לפעמים) בלשון "בלתי מוגבלת" (בעניין "בלי גדר" - ראה מה שנתבאר לעיל ביאור ו').

י בהערת רבינו 30 - "ומכל מקום .. מתבטאה אחדותו הבלתי מוגבלת .. גם מציאות היש דעולמות .. הוא מיוחד עמו ית'" לעתיד לבוא ישאר ההסתר האלוקי על ההתהוות. כלומר, כשיביטו על הנברא יראו אותו ולא את ההתהוות. לכן, גם לעתיד לבוא לאמתו של דבר לא אמורה להיות מורגשת אצלו אמיתית מציאותו. ובכך שבכל זאת מורגשת בו אמיתית מציאותו, מתבטאת אמיתית אחדותו ית' (תורת מנחם סה"מ מלוקט ח"א ע' רנו הערה 28).

יא שוה"ג להערה 30 - "הוא המהוה אותם .. כלומר, הקב"ה מהוה את כל הנבראים, וזה גורם לכך שהם אין ואפס, אך בוודאי אין הנבראים נעשים עקב כך אלוקות (משא"כ ישראל כדלקמן בביאור הבא).

ליתר ביאור, מבואר בדא"ח שבהסתלקות כח המהווה חוזרים הנבראים להיות אין ואפס, ודבר זה מורה שגם בעת קיומם 'כל מציאותם' הוא הכח המהווה אותם. אבל שם הכוונה ב'כל מציאותם' היא לכך שהם נמצאים וקיימים, ולא לעניינם של הנבראים. וגם לגבי קיומם הכוונה היא רק שאין הם מציאות העומדת בפני עצמה, אלא ישנו כח

כח העצמות שבהם, הרי על-ידי זה גופא נעשה העולם דירה לו יתברך, לו לעצמותו.

סיכום: עולם הזה הוא "מלא קליפות", והיכולת של ישראל להפכו לדירה לו יתברך היא בכח ההתחדשות שבעצמות, כי ישראל וקב"ה הם אחד. וכיון שעבודתם היא בכח העצמות לכן נמשכת על ידם העצמות.

ז. והנה אף-על-פי שעשיית הדירה היא מצד כח העצמות שיש בישראל, מכל מקום היות כי הכוונה דדירה בתחתונים היא שהתחתונים יהפכו לדירה לו יתברך מצד ענינם הם, לכן מוכרח שעשיית הדירה תהיה באופן כזה שיורגש שהיא נעשית [לא מצד כח העצמות שבישראל, אלא] מצד כוחם של הנשמות גופא טו, עבודה בכח עצמו.

בסגנון אחר: ענין זה שהאתערותא דלתתא מגעת רק עד בחינה השייכת לנבראים, הוא מצד ענין הנבראים, אתערותא דלתתא

[וזהו שמבואר בלקוטי תורה, שבחינת האתערותא דלעילא הג' היא בדרך מתנה – כי "אתערותא דלתתא" כמו שהיא בבחינת "תתא" הנבדל מ"עילא"], אינה מגיעה רק עד שרש הנבראים, והבחינות שלמעלה מזה, המשכתן היא רק בדרך מתנה],

אבל מצד כח העצמות שבישראל, המתגלה על-ידי עבודתם בבירור וזיכוכן עולם-הזה החומרי – גם המשכת הבחינה שלמעלה משייכות לעולמות, ועד להמשכת העצמות, היא מצד עבודתם גופא. דמכיון שעל-ידי עבודתם בבירור העולם מתגלה

והאתערותא דלעילא שעל ידה.

[ובדוגמת המבואר לעיל הערה 30, שעל-ידי זה שהעולם נעשה דירה לו ית' מתבטאת אחדותו ית' הבלתי מוגבלת - אף שזה נעשה על-ידי גילוי כח העצמות שבעולם - שזהו דוקא, לפי שהעולם מצד עצמו (טרם העבודה) הוא בחינת העלם, וגילוי כח העצמות שבו נעשה אחר-כך על-ידי העבודה]. ולהעיר מהמבואר בהמשך תרס"ו ס"ע שפ ואילך.

הכח כו' לחדש דבר בענין הבירורים, וכמו"כ בחינת ההתחדשות להמשיך בחינת אור חדש י' מבחינת עצמות אין-סוף להיות לו ית' לעצומ"ה ממש כבי' דירה בתחתונים.

32 ומ"מ יש בזה העילוי שבעבודה בכח עצמו - לפי שענין זה [מה ש"ישראל וקוב"ה כולא חד'] הוא בהעלם מצד עצמו וגילוי כח העצמות שבישראל בא על-ידי שלימות עבודתם - אתערותא דלתתא

ביאורים בתורת רבינו

נמשך ממצב שלמעלה מגדר גילוי כדלעיל בארוכה (ראה ספר הערכים ח"ג ע' שצ ובהנסמן שם).

אולי בכך גם מתבאר הטעם לכך שגילוי כח העצמות לחדש פועל גם המשכת העצמות. כי גם המשכת העצמות הינה חידוש לגלות אור חדש. והיא נעשית על-ידי גילוי כח העצמות לחדש (ראה שהער"כ ח"ג ע' שצא. וראה גם שם ח"ב ע' תקפו).

של האב, אבל הוא נמצא באופן נבדל, זאת אומרת בגוף שני. וזהו כח העצמות שבהם, כי כח הוא מה שהעצם מתלבש בדבר אחר (ראה גם המשך תער"ב פש"ד, והמשך תרס"ו ע' תצב). מה-שאינ-כן המשכת העצמות היא להמשיך העצמות כפי שהיא, שהאב עצמו ימשך (בפרטיות ראה הערה 31 ובביאור שם).

יד בהערת רבינו - 31 "אור חדש"

מו "שיורגש שהיא נעשית מצד כוחם של הנשמות גופא" בהמשך למבואר לעיל בביאורים (יב, יג)

אמיתית הפירוש אור חדש הוא לא שהוא חדש לגבי המקום שמאיר, כי אם שהאור גופא (היינו: מה שהוא אור בגילוי) הוא חדש, שכן הוא

ח. על פי כל הנ"ל יובנו ב' הביאורים בבחינת ה"זכר" הנולד על-ידי ש"אשה מזרעת תחלה" (אם זכר הוא בחינה השייכת לנבראים, אתערותא דלעילא הב' – כהמבואר בלקוטי תורה; או דקאי על הבחינה שלמעלה מעולמות, שבעיקר יתגלה לעתיד לבוא – כמבואר באור החיים); ושייכותם להענין – איך היא ההולדה הנעשית על-ידי ש"אשה מזרעת תחלה" (אם היא באה מזרע האשה גופא; או שזהו רק סיבה):

כאשר זרע האשה היא רק סיבה וכפירוש הפילוסופים,

וברוחניות הוא: שהעבודה דכנסת ישראל וההמשכה מלמעלה הם כאילו שני דברים [כי עדיין לא נתגלה הענין דישראל וקודשא-ברוך-הוא כולא חד], ורק שהעבודה דכנסת ישראל היא סיבה שהאתערותא דלעילא תהיה (בתגבורת³⁴, היינו) מבחינת פנימיות האור,

ולכן: תחילת ההמשכה הבאה על-ידי העבודה היא מבחינת שרש הנבראים, מקום שאתערותא דלתתא מגעת לשם. אבל לאחר קדימת האתערותא דלתתא והאתערותא דלעילא שבאה על ידה, היינו: לאחר שושלם כל השייך לעבודת הנבראים (הן העבודה והן ההמשכה שעל-ידה), אזי מתגלה ה"פנימיות" שבעבודה זו³⁵, היינו: כח העצמות שישנו בהעבודה דישראל (מצד זה שישראל וקודשא-ברוך-הוא כולא חד)³², ובמילא נמשך אז גם בחינת האור שאין אתערותא דלתתא מגעת לשם³³, עד להמשכת העצמות.

סיכום: כדי שיורגש שהעבודה נעשית בכחה של הנשמה עצמה, נדרשת תחילה המשכה ממקום שהאתערותא דלתתא מגעת לשם, ורק אחרי שנשלמת העבודה מתגלה פנימיות העבודה – כח העצמות, ואזי נמשכת העצמות.

הנותן), הוא מתעלה להיות במדרי' הנותן, והיינו גילוי כח העצמות שבנשמות.

34 וכדוגמת "עילאה (זרע האיש) גבר" שעל-ידי קדימת האשה.

33 עפ"ז י"ל שהמבואר בנוגע לאתערותא דלעילא הג' שהיא בדרך מתנה (לקוטי תורה שה"ש שם) דאי לאו דעביד ל' נייחא לנפשי' לא יהיב ל' מתנתא (המשך תרס"ו ע' קלא. ד"ה ועתה אם תש"ה פ"כ) - הכוונה בזה שעל-ידי שעביד "נייחא לנפשי" (של

ביאורים בתורת רבינו

גם מצד הנבדל שבו, צריך (תחילה) עבודה מצד הכוחות הגלויים, שכן העבודה כאמור אינה התחדשות בלבד.

מז "הפנימיות שבעבודה זו"

בתחילה האדם עובד בכוחותיו הגלויים ובסיום העבודה מתגלה הפנימיות שלה. והוא על דרך בן ששכלו נוטה להבין כפי שכל אביו, שבתחילה צריך ללמוד ולהבין הסברא מצד עצמו, ולאח"ז מתגלה הפנימיות, שהבנתו באופן כך וכך היא מצד ששכלו כשכל אביו.

שישראל הם בבחינת אלוקות שנעשה נברא, על דרך אב ובן, הנה אצל בן ישנם ב' ענינים: א. היותו בן של אביו (מהותו היא האב). ב. היותו מציאות נבדלת, צורה שנמצאת בגוף נבדל.

ועל דרך זה בנוגע לישראל וקוב"ה. הבן שבאיש ישראל מביאו לכוחות עצמיים, ובעניינינו הוא כוח ההתחדשות, והנבדל שבו מתקשר לאלוקות בכוחותיו הגלויים כמו דבר זר, למשל בדרך של התבוננות שכלית.

וזה שמבאר כאן שכדי שהדירה תיעשה

העומר³⁵ (אשר ברוב השנים קוראין אותה בזמן זה):

והביאור בזה: בספירת העומר נאמר³⁶ "תספרו חמישים יום", ומבואר בלקוטי תורה³⁷ דאף ש"אין סופרין רק מ"ט ימים שהם המשכות מ"ט שערי בינה . . . ויום החמישים אין סופרין בשבועות והיינו כי לשם אין מגיע כלל מעשה התחתונים ואין בנו כח להמשיכו על-ידי ספירה אלא הוא נמשך מאליו וממילא בלי ספירה שלנו . . . עם כל זה אינו נמשך אלא בהקדים תחלה ספירת העומר מ"ט ימים . . . ולכן נאמר תספרו חמישים יום כו' שמעלה עלינו הכתוב כאלו המשכנו יום החמישים".

וזוהי השיכות של "אשה כי תזריע וילדה זכר" לימי הספירה – כי ב"ילדה זכר" שני ענינים אלו: בתחלה – בחינת הזכר הנולד מ"אשה כי תזריע" היא בחינת מ"ט שערי בינה; ואחר-כך – הולדת הזכר שהיא בחינה נעלית יותר, שער הנו"ן. וגם הולדה זו באה מ"אשה כי תזריע", וכנ"ל מלקוטי תורה "שמעלה עלינו הכתוב כאילו המשכנו יום החמישים", כי ישראל וקודשא-ברוך-הוא כולא חד³⁸.

סיכום: וזוהי השייכות של פרשת תזריע לספירת העומר, כי ה"זכר" הנולד מ"אשה כי תזריע" הוא בשניים: א. בתחילה, מ"ט שערי בינה שע"י מ"ט ימי הספירה. ב. לאחר מכן, בחינת "חמישים יום", שער הנו"ן.

(משיחת שבת פרשת תזריע, תשכ"ה)

אזי, הבחינה הנולדת מזה היא בחינה כזו שבערך הנבראים, כי אחרי שעבודה דכנסת ישראל היא ענין של "אתערותא דלתתא" (היינו: "תתא" שהוא נבדל מ"לעילא"), הרי אי אפשר לנבראים להגיע רק עד שרשם ומקורם – בחינת האתערותא דלעילא הנמשכת בספירת העומר;

אבל לאחרי גמר העבודה, כאשר מתגלה בכנסת ישראל וקודשא-ברוך-הוא כולא חד, אשר אז גם ההמשכה שלמעלה מתייחסת לישראל עצמם, שמזה משתלשל גם למטה באיש ואשה גשמיים – כפירוש אדמו"ר הזקן,

אזי, ההמשכה שלמעלה היא בחינת האתערותא דלעילא הג' שלמעלה משייכות לנבראים, הגילוי דשער הנו"ן, בחינת ביום השלישי יקימנו.

סיכום: עפ"י הנ"ל מובן, שכאשר זרע האשה הוא רק **סיבה** וכפירוש הפילסופים, הרי כיון שהעבודה דכנסת ישראל וההמשכה מלמעלה הם כשני דברים, אין ביכולת הנבראים להגיע אלא רק עד שרשם ומקורם. אבל לאחרי גמר העבודה, כאשר מתגלה שישראל וקודשא-ברוך-הוא כולא חד, וגם ההמשכה שלמעלה מתייחסת לישראל **עצמם**, אזי ההמשכה שלמעלה היא למעלה משייכות לנבראים.

ט. על-פי כל הנ"ל תתבאר גם השייכות דפרשת תזריע לענין "ספירת

35 ראה ש"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב.

36 אמור כג, טז.

37 ש"ה לה, ג.

38 להעיר מהמבואר בלקו"ש ח"ו שם הערה 73

כפירוש מחז"ל "מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית", שהפירוש ד"שותף במעשה בראשית" הוא מה שישראל מחדש במעשה בראשית, ומה שאמרו (רק) "מעלה עליו הכתוב" הוא לפי שהכח לחידוש זה בא מעצמותו ית'.

סיכום כללי

משייכות לנבראים (וכדלקמן סעיף ח).

סעיף ה: ויובן בהקדים המבואר שמעלתה של עבודת האדם היא שעל ידה נשלמת הכוונה של "דירה בתחתונים" - ש"התחתונים" מצד ענינם הם יהיו דירה לעצמות. נמצא שהעבודה ממשיכה את העצמות. ואם כן צריך להבין המבואר בלקוטי תורה שע"י העבודה נמשך רק מבחינה שאתערותא דלתתא מגעת לשם, ואילו בחינה העליונה יותר נמשכת רק בדרך מתנה מלמעלה.

סעיף ו: והביאור, עולם הזה הוא "מלא קליפות", והיכולת של ישראל להפכו לדירה לו יתברך היא בכח ההתחדשות שבעצמות, כי ישראל וקודשא-ברוך-הוא הם אחד. וכיון שעבודתם היא בכח העצמות לכן נמשכת על ידם העצמות.

סעיף ז: אך כדי שירגש שהעבודה נעשית בכחה של הנשמה עצמה, נדרשת תחילה המשכה ממקום שהאתערותא דלתתא מגעת לשם, ורק אחרי שנשלמת העבודה מתגלה פנימיות העבודה - כח העצמות, ואזי נמשכת העצמות.

סעיף ח: עפ"י הנ"ל מובן, שכאשר זרע האשה הוא רק סיבה וכפירוש הפילוסופים, הרי כיון שהעבודה דכנסת ישראל וההמשכה מלמעלה הם כשני דברים, אין ביכולת הנבראים להגיע אלא רק עד שרשם ומקורם. אבל לאחר גמור העבודה, כאשר מתגלה שישאל וקודשא-ברוך-הוא כולא חד, וגם ההמשכה שלמעלה מתייחסת לישראל עצמם, אזי ההמשכה שלמעלה היא למעלה משייכות לנבראים.

סעיף ט: זוהי השייכות של פרשת תזריע לספירת העומר, כי ה"זכר" הנולד מ"אשה כי תזריע" הוא בשניים: א. בתחילה, מ"ט שערי בינה שע"י מ"ט ימי הספירה. ב. לאחר מכן, בחינת "חמישים יום", שער הנו"ן.

סעיף א: ב' פירושים במאמר חז"ל "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר": א. פירוש הפילוסופים - כיון שטיפת הזכר באה באחרונה עילאה גבר. ב. פירוש אדמו"ר הזקן - כפשוטו, שמזרע האשה נולד הזכר. ויש לומר שיש מקום גם לפירוש הפילוסופים, אלא שפירוש אדמו"ר הזקן הוא העיקרי (וכדלקמן סעיף ח).

סעיף ב: מבואר בלקוטי תורה ש"אשה מזרעת תחלה" ברוחניות, היא הקדמת אתערותא דלתתא לאתערותא דלעילא, דאזי האתערותא דלעילא היא ממדרגה גבוהה, וע"כ "יולדת זכר" - הוא בחינת "אהבה רבה". וקשה, שלפי זה זרע האשה (אתערותא דלתתא) הוא רק סיבה, אך הולדת הזכר באה מזרע האיש (אתערותא דלעילא), כפירוש הפילוסופים, ולא כפירוש אדמו"ר הזקן הנ"ל.

סעיף ג: באור החיים מובא פירוש נוסף, ש"יולדת זכר" ברוחניות היא הגאולה העתידה שבאה לאחר קדימת עבודת ישראל. והיינו שלפי הלקוטי תורה האתערותא דלעילא היא מבחינה כזו שהאתערותא דלתתא מגעת לשם, משא"כ לפירוש האור החיים מדובר באתערותא דלעילא שלמעלה מערך האתערותא דלתתא, אלא שהיא שורה רק כשיש שלימות במעשה התחתונים (לאחר שכבר נשפעת עליהם אתערותא דלעילא שלפי ערך אתערותא דלתתא).

סעיף ד: ויש לומר ששני הפירושים ב"אשה מזרעת תחלה" (הנ"ל סעיפים א-ב), שייכים לשני הפירושים ב"יולדת זכר" (הנ"ל סעיף ג). דלפירוש הפילוסופים ש"אשה מזרעת תחלה" (אתערותא דלתתא) הוא רק סיבה, יש ל"יולדת זכר" (אתערותא דלעילא) ערך ושייכות לנבראים, ואילו לפירוש אדמו"ר הזקן שההולדה באה מזרע האשה עצמו, "נולדת" מזה בחינה נעלית שלמעלה

מילואים

מאור היום שהוא רק דוחה את החושך. אך ס"ס גם אור האש מוגדר בגדר אור, ולכן התהפכות החושך היא מצידו ולא מצד החושך. ועל דרך זה במצוות.

מה-שאיין-כן תשובה באה מצד החושך, החושך מצד עצמו נהפך לאור. שכן פעולת התשובה היא גם בחושך כזה שאינו שייך לאור. שהרי הבעל תשובה קודם ששב הוא במצב כזה שלא שייך להרגיש גילוי אור. וא"כ התשובה באה לא מצד גילוי אור מלמעלה, כ"א מצד הבעל תשובה גופא. ופעולתה היא בחומר כזה שאינו שייך לאור (ראה ס' הערכים ח"ב ע' תרב-ו ובהנסמן שם). וכדוגמת ראייה שהיא דוקא מתוך השחור שבעין. כמאמר רז"ל "הגלגל הזה של עין אין אדם רואה מתוך הלבן שיש בו אלא מתוך השחור - אף שהשחורות הוא היפך האור - כי יתרון האור הוא מן החשך דוקא. ולכן על-ידי זה שהשחור (חושך) שבעין נהפך לאור - נעשה כח ההבטה (אור) חזק וזך הרבה יותר (שם ע' תקפה).

[בענין החילוק בין 'בלי גבול' ו'בלי גדר', וצורת פעולתם בחושך (ראה לקו"ש ח"ז ס"ע 44 ואילך ועד"ו בתורת מנחם סה"מ מלוקט ח"ד ע' קמט)].

דוגמאות נוספות ראה לקו"ש ח"ט"ו ע' 47, שיחת ש"פ אחרי תשל"ח, שיחת ש"פ שלח תשכ"ט.

לביאור יב ויש להדגיש שהנשמות גם לאחר שנבדלו עדיין מתגלה בהן העצמות, שכן מהותן היא חלק האב ולא הנבדל שבהן.

דהנה, בן הוא חלק האב אך נמצא בגוף נבדל, וגם הנשמות הן חלק הוי' אך נמצאות באופן נבדל. ועם זה עדיין מתגלה בהם העצמות, שכן חלק האב הוא מהותן, והנבדל שבהן הוא רק אופן ההימצאות שלהם.

דוגמה לדבר שבא באופן נבדל אך מהותו היא מקורו - 'אש' (וכידוע שהנשמה נמשלה לנר). האש, יש בה חלק מן עצם יסוד האש ולא הארה בלבד, ומצד שני נמצאת באופן נבדל משורשה. ב' הפרטים יחד מובילים לכך שהיא רוצה תמיד

לביאור ד ראה גם של"ה ע"מ מאמר ראשון (מ.א.), הובא ונתבאר בלקו"ש ח"ט"ז ע' 245 ובהנסמן שם, בפירושו הכתוב (בשלה טו,ב) זה א-לי ואנוהו אלקי אבי וארוממנהו, דכשישנה רק אמונה ("אלקי אבי") אז "הוא רם ונשגב ממני" ("וארוממנהו"), והאדם "מרוחק ממנו"; משא"כ בידיעה והשגה ("זה א-לי"), אזי "אני הוא דבוקים ביחד" ("ואנוהו מלשון אני והו").

ולהעיר, שעל דרך זה הוא בראיה ושמיעה, דהגם שהוודאות והתוקף שבראיה הם יותר מבשמיעה, מכל מקום, הודאות והתוקף שבראי' הוא מצד הדבר הנראה, ולא מצד האדם הרואה. ובוה - מעלה בשמיעה לגבי ראייה, שנכנס ונרגש בהאדם בפנימיותו (לקו"ש ח"ט ע' 82 ואילך). והרי אמונה והשגה הם דוגמת ראי' ושמיעה.

לביאור ה שכל - מציאות, שהרי היסוד והקובע היא הבנתו. בנוסף לכך נשאר אצלו נתינת מקום לסברא הפכית (היפך אחדות ה' ח"ו). ומכיון שענין אחדותו ית' הוא זה שהוא לבדו הוא ואין שום מציאות זולתו ית' - הרי ה"מציאות" דשכל היא היפך ענין האחדות. ולכן, אף שהשכל משיג יחודו ית', אין זה נרגש בו (לקו"ש ח"כ ע' 24, ח"ד ע' 186, תורת מנחם סה"מ מלוקט ע' ב קח).

אך למרות האמור שה'מציאות' של שכל היא היפך היחוד (שלא כן הוא רק משיג יחודו ית', אבל אין זה נרגש בו, וגם ההשגה היא באופן שנשאר מקום לסברא הפכית) - יש יתרון בהשגת היחוד לגבי אמונת היחוד, בכך שהשכל מצד ענינו משיג (עכ"פ) יחודו ית', שכן בזה מתבטא שאחדותו ית' היא גם מצד ה'מטה'. ולכן החידוש דדירה הוא כאשר האחדות מונחת ומורגשת בשכל.

לביאור ו דוגמה נוספת לכך שהחושך מאיר מצד עצמו היא מעניין ה'תשובה'. ויובן בהקדים החילוק בין 'מצוות' ל'תשובה':

מצוות - נר מצוה' להיותן בלי גבול, הרי הן מבררות ומאירות את חושך העולם, בדומה לאור האש המהפך את החושך (החומר הנשרף), ובשונה

והוא כעין הפסד המציאות. משא"כ בנשמות ישראל לא רק שאינם מתבטלים מגילויי בחינת אצבעו קטנה בחינת המלכות שרש הנבראים, אלא שביכולתם להמשיך ולקבל גם בחינה שלמעלה משורש הנבראים והביטול שנעשה בהם מצד גילויי בחינה זו היא באופן שהם עצמם גם כשהם במציאותם הם כלים להביטול" (לקו"ש ח"י ע' 52 הערה 28 ובהנסמן שם). כגון הידיעה בבחינת האלקות שלמעלה מהשכל, כולל גם הידיעה באופן היחוד שמצד בחינה זו, שהיחוד שמצד בחינת האלקות שלמעלה מגדר הנבראים הוא שאין נתינת מקום כלל למציאות שחוץ ממנו ית', אינה מבטלת את מציאות היהודי אלא חודרת במציאותו, שכלו וכו' (לקו"ש חט"ז משפטים ע' 249 ובהערה 59, וראה גם לקו"ש חט"ז ע' 477 ובהע' 27).

לצאת מהאופן הנבדל בו היא נמצאת ולהתכלל בשרשה הראשון. ביטוי נוסף לכך שאש היא התגלות שרשה, ניתן לראות גם בכך שאין בה הגבלת כמות, אלא ניתן להגדילה על-ידי ניפוח וכיו"ב ללא שיעור (בשונה משאר היסודות שהם בעלי כמות מסוימת ומוגבלת). כי כיון שהיא התגלות שורשה הרוחני, וברוחניות אין הרי הגבלה של כמות ומקום שקיימת כאן למטה, לכן אף שהאש מוכרחת לבוא בצורה של רוחניות שבגשמיות ולהיות שייכת למקום כדי לבוא למטה, אך ניכרת בה תכונה שלמעלה ממקום בגדרי המקום.

ועל דרך זה מצינו בישראל, דהנה "מלאכים כשנתגלה להם יותר מחוק הקצוב אף שהגילוי הוא רק אצבעו קטנה נתבטלו ממציאותם לגמרי

החזקת מכון 'ביאורים במאמרי רבינו'

מוקדשת לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו
על-ידי ועד ידידי המכון

ר' שמואל ומשפחתו שיחיו אייזנברג
הרב יהודה ומשפחתו שיחיו דוידאוו
הרב לייבל ומשפחתו שיחיו בוימגארטען
ר' מנחם מענדל ומשפחתו שיחיו פיישר

קובץ זה נדפס לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו על-ידי ולזכות
הרה"ח שלמה בן רנה, זוגתו מרת מרים בת רחל
דבורה לאה עזיזה בת מרים,
ירחמיאל יהושע חיים בן דבורה,
וילדיהם חיה מושקא, מנחם מענדל

בנימין אברהם בן מרים
חנה בת דבורה ובנם דובער
חיה מושקא בת מרים,
יוסף יצחק בן גאולה דבורה
סאשה בת מרים

בן טולילא

להצלחה רבה ומופלגה בעבודתם בשליחות
כ"ק אדמו"ר מתוך בריאות והרחבה בכל ענייניהם
בטוב הנראה והנגלה

קובץ זה נדפס על-ידי ולזכות
ר' אהרן יעקב וזוגתו מרת שרה רחל
בתם נחמה דינה

שיחיו

בלנן

לחיזוק ההתקשרות לנשיא דורנו

קובץ זה נדפס על-ידי ולזכות
ר' אברהם הלוי בן רחל
בנו יהונתן אלישע, וביתו תמר מרים

שיחיו

להצלחה רבה ומופלגה
בכל אשר יפנו בגשמיות וברוחניות

קובץ זה נדפס על-ידי ולזכות
עו"ד ר' מרדכי שיחי'
בן מנוחה ברכה ע"ה
וזוגתו עו"ד נחמה מרים שתחי'
בת אסתר ע"ה

ציבין

ילדיהם חתניהם נכדיהם ונכדותיהם שיחיו
לאורך ימים ושנים טובות להצלחה רבה
בכל אשר יפנו בגשמיות וברוחניות

קובץ זה נדפס לע"נ
שלמה בן משה ע"ה

לרגל יאהר-צייט השלושים ט' שבט תש"נ

ולזכות בנו ר' שמואל גרשון

נכדו שלמה ונכדתו אסתר שיחיו

שוורצמן